

INNLEDNING PÅ ARSMØTE I ARBEIDERPARTIETS PRESSEFORBUND

23.3.1981

Det er mindre enn et halvt år igjen til valget. Mange interessante temaer kunne tas opp her i den anledning. Men som en av dere sa da vi spurte om råd foran dette arrangementet: På dette møtet er det unødvendig med noen almenpolitisk redegjørelse. Dere følger daglig med i foredrag og politiske beslutninger.

Jeg vil isteden snakke om noe som er mer nærliggende i et forum som dette. Jeg vil ta opp en del av de erfaringer og tanker jeg

2

har gjort meg om forholdet politiker - presse generelt, og noe mer spesielt om arbeiderpressen og dens funksjon og rolle i vår politiske virksomhet.

Jeg vet det ikke er påtrengende nødvendig i denne forsamling å gå nærmere inn på hvilken viktig oppgave massemedia har i vårt samfunn. Likevel vil jeg oppholde meg litt ved betydningen av massemedia. Den avgjørende rolle aviser, radio, TV er blitt tildelt i vårt moderne samfunn. Det er nødvendig som grunnlag for en vurdering av hvordan massemedia fungerer på godt eller vondt. Og - for noen tanker om hvordan betingelsene bør være for at vi kan løse den oppgave vi i fellesskap har ansvar for -

politikerne og pressefolk. Nemlig å bidra til at vårt demokratiske styre-
sett kan fungere på en god måte. Det må være selve det sentrale
utgangspunktet. Det er etter min
oppfatning riktig å konstatere at uten den informasjonsmengde
som daglig bringes ut til menneskene gjennom avisene, ville
ikke vårt samfunn kunne fungere på samme måte som i dag. Hver
dag bringer avisene et ti-talls millioner sider med nyheter,
viktige opplysninger og fakta som er nødvendige for det daglige
liv.

Like viktig er den informasjonskanal avisene åpner for kontakt
den andre veien. Fra publikum til myndigheter og organisasjoner
i samfunnet. Det er en utveksling av informasjoner som er godt

tilpasset behovene. Til tross for en
enorm informasjons- og kunnskapsmengde presenteres den raskt,
tydelig og i en form slik at den kan ettersjekkes. For å bruke
et "nynorskt" ord: Den er brukervennlig.

Dette gjelder i hovedsak massemedias generelle rolle i sam-
funnet. Hvordan fungerer så avisene innenfor de rammer jeg
har beveget meg de siste seks-syv år. I den virkelighet poli-
tikerer opplever? En undersøkelse som ble gjennomført for en
tid siden viste at bare omkring 10 prosent av velgerne deltar i lokale
partilagsmøter, og det er hele 58 prosent som aldri deltar i noen organisa-
sjons eller forenings møter. (Willy Martinussen, Fjerndemokratiet). Vi kan
fort bli enige om at det ikke er gjennom vår møtevirksomhet at vi får den
beste spredning og effekt av vårt politiske budskap.

Nå er nettopp det å nå ut med våre politiske standpunkter, få gjenklang for våre politiske grunnholdninger og oppslutning om våre politiske mål det viktigste i den virksomhet vi aktive politikere skal drive.

Hvilke andre muligheter har vi så til å nå det store publikum, de som forhåpentlig skal bli våre velgere når valgdagen kommer?

Tenker vi etter vil vi finne at vårt politiske liv er fullstendig avhengig av de tjenester massemedia kan gi oss. Det er gjennom mediadekkingen vi makter å få til en løpende utveksling av politiske ideer og synspunkter. Det er gjennom massemedia at vi greier å få til det som er av aktiv politisk interesse i samfunnet.

Det er riktig at det finnes andre kanaler hvor det også knyttes kontakt mellom politikeren og velgeren. For å nevne noen: Direkte personlig kontakt mellom politikeren og det politiske miljø, og enkeltmennesker, kontakten med de spesielt interesserte individer som oppsøker politiske kilder og møter, indirekte kontakt via valgarbeidere, brosjyrer, plakater osv. Likevel, uten den brede og raske informasjonsstrøm som massemedia og særlig da avisene åpner adgang til, ville vårt politiske liv størkne til. Det ville miste det mest vitaliserende og aktiviserende element i den politiske prosessen.

Det unike ved avisene er at det her også er mulig å få til den toveis kontakt og løpende debatt som er en hovedpillars i et godt utviklet politisk demokrati. Mens politikeren kan ha flere mediakanaler å spille på når det gjelder å få sitt budskap ut til folket, vil den nødvendige tilbakeføring av reaksjoner, nye ideer og synspunkter fra folket i hovedsak skje gjennom avis-spaltene. Til dels gjennom avisenes egen reportasje og kommentarvirksomhet, men også ved utallige spaltemetre med leserinnlegg og leserproduserte artikler.

Som sagt, vi er alle enige om den vesentlig og verdifulle tjeneste massemedia yter våre samfunn. Vi vet også at det er stor makt det dreier seg om - en makt som må ^{tilsvarende} følges av/ansvar og forpliktelser.

Alle som arbeider innenfor pressen ^{å være} trenger/oppmerksom på hva dere forvalter av krefter. Det tror jeg også dere er fullt klare over. Dessuten er dere sikkert klar over at enhver politiker er fullt ut oppmerksom på det. Jeg tror på åpenhet og på resonnement i forholdet mellom politikeren og pressen. På verdien av å få fram mest mulig av den faktiske og politiske bakgrunn for våre handlinger og beslutninger.

Slik pressen fungerer som mellomledd mellom det politiske miljø og folket, er pressen et viktig virkemiddel for å øke kvaliteten i politisk virksomhet.

Det gjør det særdeles viktig å skape muligheter slik at pressen kan få best mulig innsikt. Loven om offentlighet i forvaltningen er i denne sammenheng et fremskritt. Intensjonene bak loven og ideen med den er god. Lovens eksistens gjør at det automatisk stilles større krav til kvalitet i forvaltningen og til politikernes grundighet i sitt arbeid med sentrale politiske spørsmål.

 som politikere
Vi må/kort og godt sørge for å vite hva vi mener, hvorfor vi mener det og hva vi bygger våre vurderinger på. Vi må gjennomføre behandlingen på et grunnlag og i en slik bredde at den kan stå på egne ben, uten tilleggsforklaringer og unnskyldninger.

Jeg forstår godt en del pressefolks irritasjon over at enkelte politikere ikke synes å ville erkjenne denne forpliktelse fullt ut.

Så har jeg stilt meg spørsmålet: Hva sier politikerne til hverandre om massemedias rolle? Jo, de ergrer seg over at stoffet ikke er presist nok, at det ikke er nyansert nok, eller at det er direkte galt. Pressen forenkler som kjent. Det gjør den både av hensyn til leserne, til overskriftene og til lesbarheten, og det må vel også innrømmes, av hensyn til opplagstall og salgsstatistikk.

Jeg tilstår gjerne at dette forholdet med alle dets ulike forklaringer ofte føles plagsomt i politisk virksomhet. Virkeligheten er som regel ikke så enkel som den kan bli fremstilt for avisleseren.

De enkelte saker vi er opptatt av kan ha dimensjoner og konsekvenser som strekker seg langt utover det bildet avisspaltene tegner opp.

Det gjør selvfølgelig at standpunktene heller ikke er så selvfølgelige og lettvinte som det kan se ut til gjennom massemedias presentasjon.

Dette gjør at politikerne ofte må engasjere seg på to fronter

minst. For det første overbevise seg selv og sitt miljø om at vi ikke kan ta den lettvinte og tilsynelatende problemfrie vei som massemedia presenterer og som det kan synes å være et folkekrav om.

Og i neste omgang forsøke å overbevise utad om hvorfor vi må velge det kompliserte, det belastende standpunkt. Fortelle hvorfor dette i den aktuelle situasjon er det riktige og forsøke å belyse de avveininger som ligger bak.

Det er ikke vanskelig å finne eksempler på slike saksbehandlinger i vår daglige politiske hverdag. Det skal jeg imidlertid la

være å gjøre. Det ville lett føre til en saksdebatt isteden for en generell vurdering av forhold og fakta i mediene.

Mens vi oppholder oss med vanskelighetene i forholdet politiker - presse, vil jeg nevne en annen slags foreteelse som til tider kan slite både på forståelsen for og velviljen overfor pressens representanter.

Jeg tenker på det en kan kalle én-kilde-journalistikk. Siden dette er et vanskelig område skal jeg gjøre det lettere for meg selv ved å sitere hva en kjent pressemann selv har uttalt om dette fenomenet.

Hans Andreas Ihlebæk skriver om dette i sin bok Lov og etikk i journalistikk, og sier bl.a.:

"Kravet til korrekthet i den informasjon pressen bringer er fundamentalt i all journalistikk. Det finnes ingen unnskyldning for den som bringer videre gale faktiske opplysninger uten å ha brukt alle rimelige kontrollmuligheter." Og han fortsetter: "Verre er det når tvilsomme saksopplysninger fra en eneste kilde blir stående uimotsagt fordi de ikke stilles opp mot andre kilder med en annen oppfatning eller tolkning av det rette saksforhold. En-kilde-journalistikken - som en kan kalle det - fører ofte til en serie av misforståelser og korrigeringer som kanskje kunne ha vært unngått dersom journalisten

hadde tatt seg tid til å høre flere parter. Når slike opplysninger fra en kilde samtidig rammer andre personer eller parter og utpeker dem på en ufordelaktig måte, er det særlig viktig at også den andre part blir hørt og kommer til orde samtidig. Det er ikke alltid tilstrekkelig at det skjer neste dag. I mellomtiden kan avisen ha vært årsak til uopprettelig skade for den som opplysningene rammer," sitat slutt.

Dette var altså en pressemanns syn på en uheldig og uforsvarlig måte å drive journalistisk virksomhet på.

Jeg må si jeg kjenner meg godt igjen i reaksjonene. De mest uheldige utslag av aktuell journalistikk omkring politiske

forhold, person-spørsmål og valg er nettopp preget av slike endimensjonale og kraftig forstørrede bilder. Aller verst blir denne formen når den attpå til beskjeftiger seg med meninger, vurdering og personlige, private følelser som objektet skal ha, og som vedkommende hverken har gitt uttrykk for eller er blitt spurt om. Jeg kan av personlig erfaring konstatere at også det skjer. Dette er riktig nok unntakene, og tross alt i vesentlig grad begrenset til noen få aviser.

I bunn og grunn er det jo likevel når alt kommer til alt et spørsmål om kvalitet - om god og dårlig journalistikk! Det viser seg til stadighet at det poenget er det sentrale i de fleste sammenhenger, og til sist blir det også avgjørende når

man diskuterer massemedias rolle.

En dyktig, våken og kunnskapsrik journalist, som er pådrivende, analyserende og kritiserende, vil jeg for mitt vedkommende si at det alltid er en glede å møte.

Jeg skal ikke her gå noe videre inn på temaet om hva journalister sier om politikerne. Det er selvfølgelig også viktig å vite for å kunne vurdere forholdet til pressen i full bredde. Men den bakgrunnen har dere allerede.

Jeg tror jeg kjenner en del av innholdet i denne kritikken, både gjennom min direkte kontakt med pressefolk, men også fordi det til dels har vært luftet i den offentlige debatt. Politi-

kerne blir kritisert for deres manglende evne til å formidle, til å forklare og belyse de saker de er opptatt av, og for manglende evne og antakelig også vilje til å skape et skikkelig forhold til pressen. Dette er en kritikk vi må ta inn over oss og forsøke å gjøre noe med.

Det er en annen side ved pressens dekning av den politiske virksomhet som jeg også synes er så alvorlig at den bør nevnes her. Det er det som kan oppfattes som hemmende virkninger overfor den politiske prosessen. Hemmende er kanskje ikke det helt dekkende ordet. Men det jeg vil frem til er pressens virkning på selve beslutningsprosessen og utfallet av saksbehandling i

offentlig forvaltning. Mye av denne virkningen kan konsentreres omkring fenomenet "lekkasjer".

Vi vet alle her at lekkasjer kan, og blir brukt med hensikt. Og nå tenker jeg ikke på det opplagte, at man slipper ut en lekkasje for å prøve å binde en situasjon til det standpunkt man selv måtte ha allerede. Det er noe alle journalister kjenner til og sikkert tar hensyn til i sitt arbeid. Det jeg er opptatt av er det faktum at når det skjer en lekkasje omkring et eller annet forhold i en sak, så kan dette i neste omgang brukes som begrunnelse for at man ikke lenger har politisk mulighet til å ta seg den tid man trenger til å avslutte en skikkelig og tilfredsstillende saksbehandling.

Journalisten kan i slike sammenhenger bli brukt direkte eller indirekte for å fremme bestemte løsninger. Jeg har dessverre opplevet dette en rekke ganger - og det har fått, vesentlige konsekvenser. Politikerne kan også bli presset. De kan bli presset av sterkt pådrivende journalister til å si eller gjøre ting som kan få vesentlige og uønskede konsekvenser.

Det er klart at dette kan ofte virke hemmende eller negativt for mange gode, redelige og samfunnsviktige formål. At man avslører at en politiker ikke er istand til å mestre en vanskelig situasjon eller sak, kan selvfølgelig i seg selv være en nyttig informasjon og av betydning for fremtiden. Men for den aktuelle sak lekkasjen angår, kan det bli et problem.

Det er stor sannsynlighet for at frykten for pressen i politiske miljøer og i forvaltningen kan føre til en mindre betryggende beslutningsprosess ved at man søker å dekke den til. Denne frykten for pressens skarpe lys kan paradoksal^{nok}t/føre til at det i de tilfeller hvor det er av betydning å ha åpenhet, få mer kunnskap om beslutningsprosessen ut, der kan systemet lukkes helt. To eller tre personer kan bokstavelig talt låse seg inne og avgjøre saken isolert fra nyttige impulser og meningsutveksling med omgivelsene.

Jeg peker her på visse uheldige konsekvenser av forholdet til massemedia som jeg selv har opplevd. Slike uheldige erfaringer må ikke få anledning til å ødelegge en nødvendig og verdifull

kommunikasjon mellom politikerne og forvaltningen og medias representanter. Vi må være oppmerksom på slike negative faktorer og stadig spørre oss selv hvordan vi kan forhindre at slike forhold får negative virkninger for vårt demokratiske system.

Så noen ord om den del av pressen som står oss nærmest, - Arbeiderpressen.

Jeg vil kort komme inn på to hovedforutsetninger i Arbeiderpressens rolle innenfor den norske mediascene.

Våre aviser ble etablert, bygd opp og understøttet av partiet og fagbevegelsen fordi det var et påtrengende behov for et

slikt politisk verktøy.

Arbeiderbevegelsen trengte en egen kanal for å få presentert sine politiske hovedsaker og synspunkter på en rettferdig og troverdig måte. Bitter erfaring hadde lært våre tillitsmenn at vi aldri ville kunne regne med noen skikkelig behandling av den borgerlige pressen.

Dette er fortsatt en viktig side ved Arbeiderpressens funksjon idag.

Men Arbeiderpressen kan ikke legge denne forutsetning ut som det eneste grunnlag for sin virksomhet. Også vi politikere

ser at våre aviser må fungere innenfor de samme rammebetingelser som annen presse i landet. Det fører med seg andre hensyn som også må få gjennomslag. De praktiske og reelle betingelser for våre avisers driftsgrunnlag er i det store og hele identiske med de som gjelder for norske og andre lands aviser generelt. A-pressen fungerer på mediamarkedet på linje med alle andre. Som alle andre lever også våre aviser i hovedsak av og på nyheter og annonser.

Etter min oppfatning er dette de vesentligste forutsetninger for å kunne forstå A-pressens rolle og virke. Heri finner en

også forklaringen på det som mange politikere oppfatter som et ubehagelig krav fra våre aviser om større frihet og handle-rom.

Vi kan vel fort bli enige ^{om} /at det må være en viss rimelig balanse mellom disse to hensyn i A-pressens virksomhet. Ingen fornuftige pressefolk kan se bort fra de krav til nyhetsjakt og oppslag som markedet krever, og som stadig mer velutdannede og interesserte lesere ønsker. Men det er vel heller ingen som ønsker å bryte med det tradisjonelle politiske grunnlag for vår presse.

For å si det med en spissformulering: I det ene tilfelle vil

vi ikke ha noe særlig bruk for dem mer, i det andre tilfelle vil vi ikke ha dem stort lenger!

Demokratiet er en mangesidig prosess. Vi trenger åpenhet i den delen av prosessen der vi orienterer oss, søker etter løsninger, vurderer og drøfter.

Men når denne fasen er over, da trenger vi styrke for å kunne gjennomføre de vanskelige beslutningene og møte motstanden fra dem som ikke fikk gjennomslag for sitt syn. Det er et faktum at vi ikke kan omprøve alle ting hele tiden. Vi trenger styring og ledelse også skal demokratiet fungere

etter forutsetningene.

Det er imidlertid viktig å være klar over at få er villige til å akseptere styring og ledelse, hvis de ikke er overbevist om at den demokratiske prosess har vært åpen, at de viktige motargumenter har fått luft, at alle vesentlige fakta og informasjoner har fått slippe fram til dem som til syvende og sist skal ta beslutningene. I denne prosessen er også A-pressen sentral for oss. Vi kan vel vanskelig tenke oss partiets indre liv uten "pressa vår". Men vi kan heller ikke tenke oss det ytre politiske liv uten den.